

نمایش خلاق و یادگیری

(مبانی نظری و عملی)

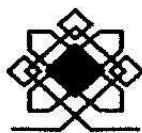
دکتر حسین مرادی مخلص

دکتر وحید صالحی

چهارمید حیدری

تهران

۱۳۹۷

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	:	مرادی مخلص، حسین، ۱۳۵۸
عنوان و نام پدیدآور	:	نمایش خلاق و یادگیری (مبانی نظری و عملی) / حسین مرادی مخلص، وحید صالحی، جمشید حیدری.
مشخصات نشر	:	تهابوند: دانشگاه نهاوند، انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۲۷۲ص: مصور (بخشی رنگی)، جدول (بخشی رنگی)، نمودار (بخشی رنگی).
شابک	:	۳-۲-۹۸۶۳۷-۹۸۶۳۷-۹۷۸-۶۰۰ : ۳۲۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	نمایش و آموزش و پرورش
موضوع	:	Drama in education
موضوع	:	کودکان - فعالیت‌های خلاقه
موضوع	:	Creative activities and seat work
موضوع	:	نمایش، کودکان و نوجوانان
موضوع	:	Children's theater
شناسه افزوده	:	صالحی، وحید، ۱۳۵۸
شناسه افزوده	:	حیدری، جمشید، ۱۳۶۰
شناسه افزوده	:	Salehi, Vahid
شناسه افزوده	:	دانشگاه نهاوند
رده بندی کنگره	:	۳۱۷۱ PN ۸۱۳۹۷ ن ۴/م
رده بندی دیویی	:	۶۶۰۴۴ / ۳۷۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۲۰۶۶۳۷

نمایش خلاق و یادگیری

نویسندگان: دکتر حسین مرادی مخلص

دکتر وحید صالحی

جمشید حیدری

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۷

چاپخانه روشن

بها: ۳۲۰۰۰۰ ریال

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

شابک: ۳-۲-۹۸۶۳۷-۹۸۶۳۷-۹۷۸-۶۰۰ ISBN: 978-600-98637-2-3

فهرست مطالب

۱	فصل اول: نمایش
۲	تعاریف
۱۳	تاریخچه
۱۷	ساختار نمایش
۱۸	انواع نمایش
۱۹	نمایش و رسانه‌های گروهی
۲۲	حقیقت نمایش
۲۷	فصل دوم: کودک و نمایش
۲۸	تعریف کودک
۲۹	دوران کودکی
۳۱	مسئولیت جامعه در قبال کودکان و بالعکس
۳۱	نمایش کودکان
۳۶	انواع نمایش کودک و نوجوان

- ۳۶ نمایش کودکان و نوجوانان
- ۳۷ نمایش عروسکی
- ۳۸ نمایش تفریحی
- ۴۰ نمایش کودک و نمایش در برنامه درسی
- ۴۱ نمایش کودکان و سایر هنرها
- ۴۲ ضرورت‌ها و قابلیت‌های نمایش کودک و نوجوان
- ۴۳ چرا کودکان به نمایش، خصوص خودشان نیاز دارند
- ۴۵ روش کار مربی
- ۴۸ ویژگی‌های متفاوت در مخاطب کودک
- ۴۸ کودکان دوست دارند شرکت در گفتمان فعال باشند
- ۴۸ کودکان بیش‌تر از مخاطب بزرگسال خود را نشان می‌دهند
- ۴۹ کودکان می‌توانند از حد مجاز هیجان زده شوند
- ۴۹ کودکان تمایل دارند در سرگرمی سهیم باشند
- ۵۰ کودکان می‌توانند بسیار صریح باشند
- ۵۱ کودکان کسالت خود را بروز می‌دهند
- ۵۲ کودکان به مشارکت مستقیم پاسخ می‌دهند
- ۵۲ واکنش کودکان شبیه به هم نیست

- کودکان همیشه خودشان نمایش را انتخاب نمی‌کنند ۵۳
- ترکیب گوناگون مخاطب در نمایش کودکان ۵۳
- خصوصیات مشترک مخاطب کودک ۵۳
- ارزش‌های نمایش برای کودکان ۶۲
- کاربردهای نمایش کودکان و نوجوانان ۶۸
- اثرات آموزشی و پرورشی نمایش کودکان و نوجوان ۶۹
- طرح‌های نمایشی برای کودکان و نوجوانان ۷۰
- نمایش درمانی و جایگاه آن در نمایش دانش‌آموزی ۷۵
- طبقه‌بندی نمایش درمانی ۷۷
- ساده‌انگاری در ادبیات کودکان ۸۰
- تعلیم و تربیت در نمایش کودکان ۸۳
- فن‌های نمایش مناسب برای کلاس درس ۸۴
- استفاده از افسانه‌ها و قصه‌های مردمی ۸۴
- قصه نیمه‌تمام ۸۴
- حرف زدن با شخصیت‌های خیالی ۸۵

- علاءالدین و چراغ جادو ۸۵
- استفاده از نمایش در آموزش مواد درسی ۸۵
- مرور و تعریف کردن درس به طور دسته جمعی ۸۶
- تعریف درس به شکل برنامه های تلویزیونی ۸۶
- بازی هزارویک شب ۸۷
- نقاشی ۸۷
- بازار دای ۸۸
- شخصیتی آشنا از یک قصه انتخاب می شود ۸۸
- گل خندان ۸۸
- سنگ صبور ۸۹
- الهام از بازی های ایرانی ۸۹
- افسانه دختر خاموش ۸۹
- یک نوار برای بچه ها پخش می شود ۹۰
- درس پرسیدن به روش غیرمستقیم ۹۰
- توسعه نمایش کودک و نوجوان ۹۱
- فصل سوم: قصه گویی و بازی ۹۵
- قصه گویی ۹۶

- تعریف قصه ۹۷
- هدف قصه ها ۹۸
- مشخصات نام قصه ها ۹۹
- تفاوت قصه و حکایت ۱۰۳
- فرآیند قصه گویی ۱۰۳
- انواع قصه گویی ۱۰۳
- معیارهای انتخاب قصه ۱۰۴
- ابزارهای قصه گویی خوب ۱۰۵
- اهداف قصه ها ۱۰۷
- بازی چیست ۱۰۷
- تعریف بازی ۱۱۰
- مفهوم بازی ۱۱۵
- تاریخچه بازی ۱۱۹
- انواع بازی ۱۲۰
- بازی و فرهنگ پذیری ۱۲۴

- ۱۲۵ بازی و اثرات آن بر شخصیت
- ۱۲۷ خلاقیت و ابتکار
- ۱۲۷ تخیل و رؤیاپروری
- ۱۲۸ بازی‌های سنتی در میان ایرانیان
- ۱۲۸ بازی‌های کودکان
- ۱۲۹ بازی‌های نوجوانان و جوانان
- ۱۳۱ فصل چهارم: بداهه‌پردازی در نمایش
- ۱۳۲ بداهه‌پردازی اصلی و سرآغاز در زندگی
- ۱۳۴ تعریف بداهه‌پردازی
- ۱۳۵ تاریخچه بداهه‌پردازی
- ۱۴۶ شیوه‌های بداهه‌پردازی
- ۱۵۱ جایگاه بداهه‌پردازی در دیگر هنرها
- ۱۵۱ موارد استفاده از بداهه در نمایش
- ۱۵۳ توصیه‌هایی به بداهه‌پردازان برای ایجاد محیط‌هایی خلاق
- ۱۵۹ فصل پنجم: نمایش خلاق
- ۱۶۰ تعریف خلاقیت
- ۱۶۱ منشأ تولید خلاقیت چیست

- انگیزش درونی چیست ۱۶۲
- تأثیر محدودیت‌ها بر جنبه‌های مرتبط با خلاقیت در عملکرد ۱۶۳
- ویژگی‌های کودکان خلاق ۱۶۴
- شکل‌گیری خلاقیت در کودکان ۱۶۵
- کشف استعدادها و بزرگوار کردن دانش آموز ۱۶۵
- پرورش خلاقیت کودکان ۱۶۶
- هدف‌های رویکرد آموزش خلاق کودکان ۱۶۷
- نمایش خلاق ۱۷۱
- تاریخچه نمایش خلاق در ایران ۱۷۳
- اصول بنیادین نمایش خلاق ۱۷۵
- نمایش خلاق ۱۸۰
- ارزش و اهمیت نمایش خلاق ۱۸۴
- ارتباط نمایش خلاق با قصه ۱۸۴
- وسایل مورد نیاز ۱۸۵
- روش کار با نمایش خلاق ۱۸۵

۱۸۵	 مراحل کار
۱۸۶	 اهداف نمایش خلاق
۱۸۷	 انواع نمایش خلاق
۱۸۷	 نمایش بی صدا
۱۸۸	 نمایش خلاق (بدیهه سازی) گفتاری
۱۸۹	 تفاوت های نمایش خلاق با تئاتر
۱۹۰	 نمایش خلاق در تعلیم و تربیت
۱۹۲	 شرایط ایجاد نمایش خلاق
۱۹۳	 هنر عملکردی چیست
۱۹۴	 نسبت نمایش خلاق با تئاتر و هنر عملکردی
۱۹۷	 کارکردهای نمایش خلاق
۱۹۷	 استفاده از نمایش خلاق به عنوان هنری که خود بسازد! به او می شناساند
۱۹۸	 استفاده از نمایش خلاق برای آموزش مهارت های اجتماعی تئاتر و به ویژه بازیگری
۱۹۸	 استفاده از نمایش خلاق برای آموزش سایر رشته ها و موضوعات درسی
۱۹۹	 استفاده از فنون نمایش خلاق در هنر عملکردی
۲۰۰	 منابع نمایش خلاق
۲۰۱	 فنون نمایش خلاق

- ۲۰۲ کاربردهای آموزشی نمایش خلاق
- ۲۰۹ نمایش خلاق در راستای هوش چندگانه
- ۲۱۰ نمایش خلاق در راستای اهداف آموزشی بنجامین بلوم
- ۲۱۰ جایگاه نمایش خلاق در مخروط ادگار دیل
- ۲۱۲ نکاتی که در اجرای نمایش خلاق باید مدنظر قرار گیرد
- ۲۱۵ اصول کاربردی نمایش خلاق
- ۲۲۱ فصل ششم: نمایش خلاق و نظریه‌های روان‌شناسی یادگیری
- ۲۲۲ تعریف یادگیری
- ۲۲۲ نظریه یادگیری
- ۲۲۳ رویکرد رفتارگرایی
- ۲۲۳ مفاهیم رویکرد
- ۲۲۸ رویکرد شناخت‌گرایی
- ۲۲۸ نظریه گشتالت: مفاهیم نظریه
- ۲۲۳ نظریه یادگیری مشاهده‌ای
- ۲۲۳ مفاهیم نظریه

- ۲۳۸ نظریه‌ی خبرپردازی
- ۲۳۸ مفاهیم نظریه
- ۲۴۲ نظریه یادگیری معنی‌دار
- ۲۴۲ مفاهیم نظریه
- ۲۴۴ رویکرد سازنده‌گرایی
- ۲۴۴ نظریه سازنده‌گرایی روان‌شناختی: مفاهیم نظریه
- ۲۵۱ نظریه‌ی سازنده‌گرایی اجتماعی یا دیالکتیکی
- ۲۵۱ مفاهیم نظریه: کاردهای نخستین و عالی ذهنی
- ۲۶۱ رویکرد ارتباط‌گرایی
- ۲۶۱ مفاهیم رویکرد
- ۲۶۵ منابع

پیشگفتار

یکی از ویژگی‌های ممتاز در انسان، قدرت خلاقیت اوست. ظرفیت خلاقیت در انسان نامحدود است. در سال‌های اول حیات او همواره در حال تحول و تکامل است. یکی از پیچیده‌ترین جلوه‌های یادگیری انسان در قرن بیست و یکم یادگیری، خلاقیت و آفرینندگی است. درباره خلاقیت بحث‌های فراوانی شده اما بسیاری از رفتارشناسان خلاقیت را دارای مولفه‌های تشکیل‌دهنده‌ای مثل یادگیری، تفکر، مهارت، تجربه، گیزه و استعداد قلمداد کرده‌اند. بسیاری از رفتارشناسان بر این باورند که انسان برای دوام رهایی خود نیازمند است قدرت خلاقیت کودکان را پرورش دهد چراکه خلاقیت سلاحی است که انسان می‌تواند با بکارگیری آن به حل مسائل گوناگون بپردازد. البته خلاقیت فرآیندی پویاست که با استفاده از منابع مختلف می‌توان به آموزش، رشد، تقویت و توسعه آن پرداخت. خلاقیت قابلیت‌هایی است که در همگان وجود دارد اما نیازمند پرورش و تقویت است تا به سرحد شکوفایی برسد. افراد خلاق از ذهنی جستجوگر و آفریننده برخوردار هستند و با توانایی دیدن چیزها به شیوه‌های جدی، شکستن مرزها و فراتر رفتن از چارچوب‌ها، فکر کردن به شیوه‌ای متفاوت، ابداع چیزهای جدید، استفاده از چیزهای نامربوط و تبدیل آن به شکل‌های جدید در کارهای خود موفق می‌شوند. به عبارتی دیگر خلاقیت برآیند فرآیندهای ذهنی و شخصیتی فرد بوده و به تولیدات و آثاری منجر می‌شود که نو و بدیع بوده، خاصیتی متکامل داشته و با واقعیت‌ها، منطبق بوده و در غایت به سود جامعه بشری هستند. حال عنصر مهم خلاقیت نیاز به تربیت اصولی و رشد ساختارمند دارد که می‌توان در بستر نمایش خلاق به این هدف ارزشمند نائل گشت. نمایش خلاق شیوه‌ای برای آموزش و یادگیری بر مبنای گرایش جهانی به بازی نمایشی است که در همه انسان‌ها یافت می‌شود. تأثیر عمیق پیام نمایش بر بیننده و استقبال از شیوه اجرای نمایش، می‌تواند دو دلیل بنیادی برای تولید آثاری مربوط به حیطه نمایش خلاق باشد. از طرفی شاید

بتوان نخستین و مهم‌ترین عملکرد تعلیم و تربیت را، خدمت به جامعه از طریق تبدیل یک کودک به شهروند دانست. برای چنین عملکردی معمولاً دو برداشت عمده وجود دارد. اول آنکه تعلیم و تربیت می‌تواند به اجتماع امروز -آن‌هایی که برای تعلیم و تربیت هزینه می‌پردازند- خدمت کند و شهروندانی تربیت نماید که با شرایط موجود جامعه همراهی و مطابقت نمایند. دوم آنکه تعلیم و تربیت می‌تواند به اجتماع فردا -آن‌هایی که تعلیم و تربیت را دریافت می‌کنند- خدمت کند و آن‌ها را برای تبدیل شدن به شهروندان مسئول و خلاق جهان آماده سازد. در حقیقت اولی می‌تواند آداب‌ورس، امیز را مطابق با شرایط روز تلقین کند و دیگری می‌تواند قضاوت اخلاقی را برای نیازهای آینده توسعه دهد. هدف دوم که به نظر مهم‌تر و ارزشمندتر می‌رسد بیش‌تر بر حل مسائل به صورت خلاقه، تاکید دارد. نمایش برای رسیدن به این هدف ارزشمند، باید نمایشگر افرادی باشد که مسائل را بدون کوفت‌رشدی در قواعد سخت اجتماعی و اصول خشک اخلاقی یا چارچوب سنت‌ها، اما با به‌کارگیری ارزش‌های اخلاقی مناسبی که برای خود انتخاب کرده‌اند، حل می‌نمایند.

در هر حال ذات هنر اگر امیخته با انحرافیت نباشد، چراغ فروغش روز به روز رو به افول و خاموشی می‌نهد و اگر خلاقیت در مسیر و زمان تبلارش که همان کودکی و نوجوانی است با هنر درآمیزد، پایانی مطلوب خواهد یافت. کودکی فصل پرورش، تلاش و تقلا برای یادگیری، هنگامه کشف و دانستن، آغاز چرایی‌ها و کشف و شهود است. آموزش نیز خود جزء جدایی‌ناپذیر وجود انسان و به ویژه کودک است. اگر آموزش را با هدایت مربیان و آموختن با استفاده از زبان نمایش تلفیق کنیم و در این بین با چاشنی خلاقیت ترکیب کنیم، قطعاً نتایج آن دانشی خواهد بود که دیرتر به دست فرااموشی سپرده خواهد شد و به تعبیری جزئی از یادگیری مادام‌العمر و مستمر خواهد گشت. یادگیری که همراه با فن‌های نمایشی شده، با احساس و تفکر کودک درآمیخته و در زمان خود به رویش نشسته باشد، اثرگذار و پایدار خواهد بود.

سال‌ها تجربه حضورم در صحنه مقدس نمایش و نیز تحصیلات دانشگاهی اینجانب در

حوزه علوم تربیتی و از همه مهم‌تر، گنجانده شدن مبحث نمایش خلاق در سرفصل جدید رشته علوم تربیتی، ایجاد متنی متناسب در مورد نمایش خلاق با رویکرد تعلیم و تربیت را سبب‌ساز شد. چراکه تربیت نسلی خلاق با استفاده از دانش تخصصی و دانشگاهی و سرمایه‌گذاری درازمدت بر روی آن جزء لاینک نظام تعلیم و تربیت ما خواهد بود. از طرفی فقدان متون و منابع علمی استاندارد در زمینه نمایش خلاق خود دلیل محکمی بود تا نگارندگان این اثری به فکر تالیف مجموعه‌ای باشند که با حد و توان سرفصل‌های نمایش خلاق با رویکرد تعلیم و تربیت را برای دانشجویان، معلمان، مربیان و محققان لایا پوشش دهد. در این اثر مجالی شد تا بتوان با استفاده از فعالیت تجربی گذشته در حوزه نمایش خلاق با کودکان و ارتباط نزدیک با روح خلاقانه و فطری آن‌ها و همچنین کسب تجربه از محضر اساتید حوزه علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، به اتفاق دو دوست عزیزم آقایان دکتر وحید صالحی و جمشید پیدری به وادی نگارش این کتاب گام نهیم و کتابی با عنوان "نمایش خلاق و یادگیری" در شش فصل تدوین نماییم.

در پایان از تمامی کسانی که ما را در تدوین و ویرایش این کتاب یاری نمودند به ویژه سرکار خانم دکتر معصومه سیف، زهرا گودرزی و نسرین قاسمی تشکر می‌نمایم.

امیدواریم با استفاده از مباحث یاد شده در فصل‌بندی اثر فوق‌العاده کوتاه، اما مؤثر در تربیت نسلی خلاق و با جرئت با هدف ایجاد یادگیری‌های مستمر و مادام‌العمر نه به صورت معمول فصل‌انگیزی آن، دوران کودکی و نوجوانی است، داشته باشیم و این امر محقق نمی‌گردد مگر با تدوین و توسعه برنامه‌های درسی چون نمایش خلاق.

دکتر حسین مرادی مخلص

تابستان ۱۳۹۷